

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2548 ของบุคลากรโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 จำนวนประชากรที่ศึกษามี 222 คน คิดเป็นร้อยละ 88.8 ของประชากรที่กำหนดไว้ โดยเนื้อหาของการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในส่วนแรกเป็นการสรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส่วนที่ 3 เป็นการสรุปข้อมูลการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 และส่วนสุดท้ายเป็นการทดสอบสมมติฐานของการศึกษา

5.1.1 สรุปข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ บุคลากรโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 222 คน เป็นชาย ร้อยละ 23.4 หญิง ร้อยละ 76.6 ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุเฉลี่ยประมาณ 38.70 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 36 – 45 ปี ร้อยละ 42.2 ช่วงอายุ 20 – 35 ปี ร้อยละ 34.4 และช่วงอายุ 46 – 57 ปี ร้อยละ 23.4 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 75.5 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 17.6 และระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 6.3 ภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ อยู่ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ร้อยละ 41.2 อยู่ต่างอำเภอ ร้อยละ 39.8 ส่วนผู้ที่อยู่ต่างจังหวัด ร้อยละ 18.6 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามเฉลี่ยโดยประมาณ 14,235.20 บาทต่อเดือน โดยร้อยละ 35.8 มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 35.3 มีรายได้อยู่ในช่วง 10,000 – 14,770 บาท ร้อยละ 28.9 รายได้อยู่ในช่วง 4,000 – 9,950 บาท

ในการติดตามหรือรับทราบข่าวสารทางการเมือง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 41.2 ติดตามหรือรับทราบข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำทุกวัน ร้อยละ 32.1 ติดตามหรือรับทราบข่าวสารเฉพาะกรณีที่มีข่าวหรือเหตุการณ์น่าสนใจ และร้อยละ 22.2 ติดตามหรือรับทราบข่าวสารสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง สำหรับแหล่งข้อมูลการรับทราบข่าวสารทางการเมือง ส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารทางการเมืองจากสื่อโทรทัศน์มากถึงร้อยละ 96.4 สื่อสิ่งพิมพ์ ร้อยละ 74.8 สื่อวิทยุหรือเสียงตามสาย ร้อยละ 38.7 และสื่อโฆษณาของนักการเมือง ร้อยละ 26.6

5.1.2 สรุปปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน คือ ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การประชาสัมพันธ์ นโยบายพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง และผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง จากผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.48 ส่วนใหญ่มีความรู้และเข้าใจในหน้าที่ของประชาชนไทยที่ต้องไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย และการเสียสิทธิทางการเมืองเมื่อไม่ไปเลือกตั้ง ตามลำดับ

2) ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.18 โดยเฉพาะการช่วยพรรคการเมืองหาเสียงในการเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมน้อยที่สุดการแสดงความคิดเห็นในทางการเมืองต่อบุคคลทั่วไป เป็นกิจกรรมผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมมากที่สุด

3) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าการประชาสัมพันธ์มีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมาก ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.67 ส่วนใหญ่เห็นว่าสื่อการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐและพรรคการเมืองทำให้ทราบวันและเวลาในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมถึงขั้นตอนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

4) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ายโยบายของพรรคการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.83 โดยเฉพาะเห็นว่ายโยบายของพรรคการเมืองมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งมากที่สุด โดยนโยบายของพรรคการเมืองเป็นสิ่งแสดงถึงจุดมุ่งหมายและอุดมการณ์ของแต่ละพรรคมาก

5) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าผู้นำพรรคการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.16 โดยเฉพาะส่วนใหญ่เห็นว่านายกรัฐมนตรีควรมาจากหัวหน้าพรรคการเมืองเท่านั้น และบุคลิกลักษณะของหัวหน้าพรรคการเมืองสามารถแสดงถึงปรัชญา อุดมการณ์ และแนวทางในการทำงานของแต่ละพรรคอย่างมาก ซึ่งหัวหน้าพรรคการเมืองมีผลระดับมากต่อการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขต

6) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.10 โดยเฉพาะส่วนใหญ่เห็นว่าผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมืองมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งของประชาชน และเห็นว่าพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลมีผลงานมากกว่าพรรคการเมืองฝ่ายค้าน

ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน โดยเฉพาะผู้นำพรรคการเมืองเป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนมากที่สุด รองลงมา เป็นผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง การประชาสัมพันธ์ และระดับความรู้ความเข้าใจในการเมือง เป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนตามลำดับ

5.1.3 การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548

การเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 ที่ผ่านมา ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 95.0 ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีเพียงร้อยละ 5.0 ที่ไม่ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส่วนใหญ่ได้ลงคะแนนเสียงเลือกพรรคไทยรักไทยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และได้เลือกพรรคประชาธิปัตย์เป็นอันดับ 2 รองลงมา ทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขต นอกจากนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนที่ไม่ลงคะแนนเสียงให้พรรคใดๆ ในการเลือกตั้งทั้ง 2 แบบที่กล่าวมา

5.1.4 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน คือ ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548

ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประกอบด้วย

- ระดับความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง
- ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- การประชาสัมพันธ์
- นโยบายพรรคการเมือง
- ผู้นำพรรคการเมือง
- ผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง

ดังนั้น ผลการทดสอบสมมติฐานสรุปได้ คือ ยอมรับสมมติฐานบางส่วน

เนื่องจากปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ ระดับความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การประชาสัมพันธ์ นโยบายพรรคการเมือง และผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง มีผลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน ในขณะที่ผู้นำพรรคการเมืองไม่มีผลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วไป ในปี พ.ศ. 2548 ของบุคลากรโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ นำมาวิเคราะห์โดยแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ จากผลการศึกษาทั่วไปและจากการทดสอบสมมติฐาน

จากผลการศึกษาทั่วไป พบว่า บุคลากรในโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัยออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากถึง ร้อยละ 95 โดยบุคลากรส่วนใหญ่ติดตามหรือรับทราบข่าวสารทางการเมืองจากสื่อต่างๆ เป็นประจำ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระดับมาก โดยเฉพาะสิทธิหน้าที่ กฎระเบียบต่างๆ ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมหรือลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดและเป็นรูปธรรมมากที่สุดในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งผลการศึกษาในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานของ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2539) ที่อธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะขึ้นอยู่กับทัศนคติทางการเมืองที่ว่าผู้ที่สนใจการเมืองมักจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่มีความสนใจ ซึ่งความสนใจการเมืองอาจจะดูได้จากการติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การฟังปราศรัยหาเสียง เป็นต้น

เมื่อเราศึกษาต่อไป จะพบว่า บุคลากร ที่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งแม้ว่าจะเป็นผู้สนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง แต่ก็มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เพียงแค่มาใช้สิทธิในการเลือกตั้งเท่านั้น ไม่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นการเป็นสมาชิก การออกไปรณรงค์ให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้ง การช่วยพรรคการเมืองหาเสียง การเข้าร่วมฟังปราศรัยหาเสียง แม้กระทั่งการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองต่อบุคคลทั่วไป ดังนั้น ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าบุคลากร ส่วนใหญ่มีระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับที่น้อยถึงปานกลาง ตามแนวคิดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แบ่งเป็น 6 ระดับ (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2539) กล่าวคือ บุคลากร จะมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ระดับ 1 - 3 คือ ระดับแรกไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและไม่มีความรู้ทางการเมือง ระดับที่ 2 ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่ทราบความเป็นไปทางการเมือง และระดับที่ 3 ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและรับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมือง หรือแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ เช่น การถกเถียงปัญหาทางการเมือง หรือการใส่ซองที่มีตราสัญลักษณ์พรรคการเมือง

ดังนั้น จากผลการศึกษาทั่วไป สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการที่จะให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีความมั่นคงและต่อเนื่อง จำเป็นต้องให้ประชาชนออกมามีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากขึ้นและอยู่ภายใต้แนวคิดของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และผลประโยชน์ต่อประเทศชาติในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และจากที่กล่าวมา วิธีหนึ่งที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมาก คือ กระตุ้นให้ประชาชนติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองให้มากขึ้น นอกจากนี้จำเป็นต้องเข้าไปติดตามและตรวจสอบนโยบายต่างๆ รวมถึงพฤติกรรมของผู้มีอำนาจ ความโปร่งใสของผู้ว่า เพื่อให้บุคคลที่เข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชน ทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตย

ในการศึกษาได้ตั้งสมมติฐานว่า ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 จากผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การประชาสัมพันธ์ นโยบายพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง และผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีทั้งที่มีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์กับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ในภาพรวมได้ คือ ประชาชนจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่นั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องลงคะแนนให้บุคคลใด พรรคใด หรือไม่ลงคะแนนเสียงให้พรรคใดๆ แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหลายปัจจัย เหตุที่ผู้นำพรรคการเมืองไม่มีผลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน อาจเป็นเพราะประชาชนมองถึงการบริหารงานของผู้นำพรรคการเมืองว่ามีผลงานไม่แตกต่างกัน จะเป็นผู้นำของพรรคการเมืองใด การบริหารงานของรัฐบาลก็ไม่ได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชัย อยู่คง (2523) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 2 จังหวัดลพบุรี โดยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยดูที่คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งมากกว่า ดังนั้น ผู้นำพรรคการเมืองจึงไม่ได้เป็นตัวกำหนดสำคัญที่ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะไม่ว่าจะเป็นผู้นำของพรรคการเมืองคนใดลงรับสมัคร ประชาชนที่ตระหนักถึงสิทธิของตนเองก็จะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่แล้ว หรือไม่ว่าผู้นำพรรคการเมืองจะเป็นใคร แต่หากผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่เป็นบุคคลที่ถูกใจ ประชาชนก็จะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเช่นกัน

แต่ผู้นำพรรคการเมืองจะมีผลต่อตัดสินใจลงคะแนนเสียงของประชาชนในกรณีที่มีการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ คือ ประชาชนจะเลือกบุคคลใดนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้นำพรรคการเมือง นโยบาย ผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง หรือการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ และในกรณีของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต นโยบายพรรคยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใครเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต ซึ่งกล่าวได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่และมีความใกล้ชิดกับประชาชน ทำงานช่วยเหลือประชาชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งอาจจะไม่ยึดติดหรืออิงกับนโยบายของรัฐหรือของพรรคการเมือง ซึ่งมีผลต่อประชาชนในวงกว้าง แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตจะเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและตรงต่อปัญหา แม้ว่าจะไม่มีนโยบายพรรคกำกับ ดังนั้น การเลือกบุคคลใดเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต นโยบายของพรรคการเมืองอาจจะไม่มีน้ำหนักพอที่จะลงคะแนนให้ แต่ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตจะขึ้นอยู่กับผลงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง ความใกล้ชิดดูแลประชาชนในพื้นที่ และประชาชนจะลงคะแนนให้โดยคาดหวังว่าอาจจะได้ประโยชน์จากบุคคลนั้น และอาจทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบระบบบัญชีรายชื่อที่มาจากพรรคเดียวกัน เพื่อหวังว่าตนจะได้ประโยชน์ถ้าพรรคการเมืองนั้นๆ ได้เป็นรัฐบาล ซึ่งลักษณะดังกล่าวตามแนวคิดของ Anthony Downs (1970) จะเรียกว่า Rational Voter Model และเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ของคนไทยในปี พ.ศ. 2526 พบว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้สมัครในการ
 สงเคราะห์ท้องถิ่นของตนมากกว่านโยบาย นอกจากนี้ยังมีโอกาสที่จะไปลงคะแนนเสียงโดยการรบ
 เจ้าชังกงจากผู้อื่นรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมากกว่าผู้ที่อยู่ในสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

5.3 ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมือง สนใจการเมืองโดยผ่านการ
 ประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ และควรเพิ่มปริมาณและคุณภาพในการเสนอข่าวสารทางการเมือง
 ให้มากขึ้น
- 2) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น เข้าร่วม
 ตรวจสอบ การดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ การดำเนินงานของโครงการ การใช้งบประมาณของ
 หน่วยต่างๆ โดยรัฐจำเป็นต้องแสดงความโปร่งใสด้วยการอำนวยความสะดวกในการตรวจสอบ
 ไม่ว่าในทางนิติบัญญัติและพฤตินัย
- 3) ควรปลูกฝังให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางความคิดเห็นทางการเมือง อาจผ่านทางการ
 กระจายการปกครองท้องถิ่นในระดับต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชุมชนเพื่อแก้
 ปัญหาภายในชุมชน
- 4) ควรปลูกฝังให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้ดีขึ้น รวมถึงสร้าง
 ทักษะที่ดีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ กล้าแสดงออกในทางที่ดีและสร้างสรรค์ โดย
 ผ่านสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น